

բջիջներուն շուրջը զարգացող բորբոքումը կրնայ ժահրին աւելի կամ նուազ միջեւ գեղձային արտահանման արտադրութիւնները հասնելուն յանգիլ:

Եթէ Մանուէլեանի այս հետախուզութեանց վրայ կը ծանրանամ, պատճառն այն է որ անոնք թանկագին լաւարանում մը կարելի գործուցին ինչ ինչ հաստատումներու զոր ետ ինքս Հանրի Տիւրան աշուկերախ հետ ըրած էի լորձնային գեղձերու եղծումներուն վրայ՝ լեթարգիական անսեփալ իթին մէջ, որոն ախտածին ազդակը գեղարելի չէ եղած մեկուսացնել: Լորձնային գեղձերու այդ եղծումները մեզի թոյլ տուին շատ մը պարագաներու մէջ այդ հիւսնալուծեան ախտածանաչումն ընել: Անոնք կը թուին բացատրել այդ հիւսնալուծեան անփոփոխ բայց քիչ անդամ յայտնի ցոյց տրուած վարակչականութիւնը:

Նոյն կարգի եղծումներ կը տեսնուին նաեւ «փօլ իօմէլ իթ»-ին, հերփէսին, խոյլականջքին (oreillons) մէջ. հիւսնալուծիւններ որ իրենց ազդեցութիւնը կը գործեն ջղային կեդրոններուն վրայ, եւ կապ մը եւս կը կազմեն ուրեմն այդ այլազան հիւսնալուծեանց միջեւ որոնց ժահրը ինամուլթիւն ցոյց կուտայ ջղային կեդրոններուն հանդէպ:

Արդէն, ինչպէս 1913ին գիտել տուած եմ, Փասթէօրի եւ իր աշխատակիցներուն կատաղութեան վրայ կատարած աշխատութիւններէն է որ ներշնչուած են փորձարկիչներն ու անդամաբան-ախտաբաններն ու «քլ ինիսիէն»-ները՝ «փօլ իօմէլ իթ»-ի, «անսեփալ իթ»-ի, «հերփէս»-ի վրայ իրենց հետախուզութեանց մէջ: Այդ հետախուզութիւններն են որ գիտ առաջնորդեցին նախկին հիւսնալուծեան շիճուկը (sérum) գործածել «փօլ իօմէլ իթ»-է բռնուած անձեր դարմանելու համար, եւ ինծի թոյլ տուին ձեռք ձգել շատ յաջող արդիւնքներ որ յետոյ հաստատուեցան Միացեալ Նահանգներու, Քանադայի, Աւստրալիոյ եւ Նոր

Զելանդիայի մէջ կատարուած փորձարկութիւններով:

Կը մտածեմ թէ լաւազոյն կերպով չէի կրնար ցոյց տալ այն անձնական պատճառները զոր ունիմ բարձրաթէք Հայու մը մեծարանքի այս հարկը հոս մատուցանելու:

Dr. ARNOLD NETTER

★ ★ ★

ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ ԳՈՐԾԸ

Նախընտրելի՝ է որ մանրէաբան մը միանգամայն «քլ ինիսիէն» մը ըլլայ: Եթէ մարդ Փասթէօրի օրինակն աչքի առջեւ ունենայ, քլ ինիթը ամուսնացն անօգուտ պիտի ըլլար. բայց Փասթէօր հանձար մըն էր որ կրնար գուշակել այն բաները որ իրեն ամենէն աւելի օտար կը թուէին: Լապարաթուարի մարդու մը համար որ ախտածին միքրոօններով կը զբաղի, լաւ է որ ան կարենայ, հիւսնալուծեան ծանօթութեան վրայ կրթընելով, լայնարձակել իր գաղափարները որ յաճախ խողովակներու կամ Բոպայի օրկանիզմներու մէջ սահմանափակուած են: Մանուէլեան ապացոյց մըն է այն կարեւորութեան զոր բժշկական հմտութիւնը կրնայ ունենայ լապարաթուարի թեքնիքագէտի մը համար: Ան պիտի կարենար մայր-երակին տորումումին (anévrisme) ախտաբանական անդամազննութեան, կատաղական ախտալարակման «մեքանիզմ»-ին վրայ իր նշանաւոր աշխատութիւնները կատարել, եթէ ջերմեւանդ աշակերտ մը եղած չըլլար էթէնօէ մեծ «քլ ինիսիէն»-ին:

Տոանել-Հինգ տարիէ ի վեր ես կրցած եմ գնահատել Մանուէլեանի գիտական յատկութիւնները: Ան իմ հիւսնալուծեանց կը յաճախէր, եւ սրովհետեւ ծանօթ էի

իր գունատությունն հրաշալի եղանակներուն, անոր տուի ֆրանկախոտաւոր սաղմերէ (foetus) առնուած կտորներ՝ որպէս զի թրե փանեմը փնտռէ հոն: Այդ կտորներէն, որ ուրիշ ձեւքերու մէջ հաւանօրէն աւելի ոչինչ պիտի տային բայց եթէ ակիրօքէթներու գոյութեան հաստատումը, ան հանց շատ կարեւոր օրէնքներ, որ ֆրանկախոտային ժառանգականութեան հարցին արդէն իսկ ա՛յնքան շահեկան տարողութենէն անպիմ կ'անցնին: Ինչո՞ւ սաղմնային օրկանները այնքան յաճախ հարուստ են ակիրօքէթներով, մինչդեռ պլակնտը (placenta) անկից գրեթէ միշտ թափուր է: Որովհետեւ այս վերջին օրկանը ակիրօքէթներու քանդիչ մըն է: Մանուէլեան ապացուցուց՝ շլացուցիչ լոյս մը տալով կտրած քներով թէ մակարոյձը՝ «վիլօզիթէ քօրիալ»ներուն մէջ կ'ենթարկուի կադմաժաման մը (désintégration) որուն մեքանիզմին հետեւիլ դիւրին է: Մանուէլեան կրցաւ նաեւ բացատրել վրդովիչ իրողութիւնը մայրերու որ առերեւոյթ քաջառօց են եւ որ կը ծնին աղայ մը լաւ կազմուած ու ամէն տեսանելի խոցէ (lécision) զերծ, բայց աղան քանի մը օրէն կը մեռնի, առանց որ անոր ներքին գործարանները ու եւ ակիրօքէթի ներկայութիւնը ցոյց տան: Եւ սակայն այդ սաղմերը շատ հիւանդ են, որովհետեւ եթէ մարդ հետաքրքրութիւնն ունենայ պրոտային լարը (cordon ombilical) դնելու, կը նկատէ՝ գէթ ինչ ինչ պարագաներու մէջ՝ պրոտային երակին բորբոքում մը (phlébite) որու մէջ ակիրօքէթները կը վխտան: Այդ ֆրանկախոտային «ֆլեպիթ»ը ծնունդ տուած է ուժեղ արիւնշաղկապներու (hémostasine) որ նորածինին մահը յառաջ բերած են: Կարելի չէ՝ միթէ այդ ֆլեպիթը նկատել իբր սկզբնական յայտնաբերումը (accident primaire) «գլխատուած սիֆիլիս»ի մը: Ահա՛ հարցը զոր մէջտեղ կը դնէ Մանուէլեան:

Այս միջոցիւ, արդէն, մեր բարեկամը ամենաբարձր շահեկանութեամբ հետա-

խուզութեանց ետեւէ է՝ այն ձեւերուն վրայ զոր ինչ ինչ խոցերու մէջ կը ներկայացնէ սիֆիլիսին ազդակը, անբնականօրէն ձեւեր սրոնց յարակցութիւնը (filiation) պէտք պիտի ըլլայ գտնել մինչեւ տիպական մակարոյձը: Մանուէլեան կարողացած է իր աշխատութիւնները յաջողապէս կատարել՝ շնորհիւ իր իմացականութեան եւ ընդարձակ ծանօթութեանց, բայց իր յաջողութիւնները պարտական է ուրիշ յատկութիւններու ալ, որոնց մէջ առաջին գծին վրայ պէտք է դնել իր մաքին քննադատական բնոյթը:

Անիկա աններող է ինքզինքին հանդէպ, ինչ որ կրնայ չքմեղացնել այն խստութիւնը որով կը գտնէ ուրիշներու աշխատութիւնները, եւ որովհետեւ՝ ասիկց զատ՝ բացէ ի բաց իր կարծիքը յայտնելէ չի վախնար, կը հասկցուի թէ ինչու ան միշտ իր ճշմարիտ արժէքով գնահատուած չէ: Ինչ փոյթ սակայն, այդ ճղճիմ փոքրօգութիւնները, թէպէտ եւ ինք անմեղմէ ուժգնապէս կը զգածուի, իրեն իբր գրգիռ կը ծառայեն յառաջանալու համար այն ակօսներուն մէջէն զոր գծած է:

Մանուէլեան, թէեւ Հայ, մաքուր ու յստակ ֆրանսերէն մը կը գրէ, եւ անոնք որ զինքը լաւ կը ճանչնան, դժուարութիւն կը կրեն ըմբռնելու թէ ինչպէս այդ կրակոտ մարդը, որ խօսուածքին մէջ այնքան ուժգնալորդ է, կրնայ գրել այդքան պարզ ու հակիրճ կերպով: Ան նաեւ բանաստեղծ մըն է որ կրնայ ըստ հաճոյս, գործածել Ապոլոնի վիներ կամ Արիստփանի մտրակը: Ամէն բանէ առաջ, անճնուէր, անշահախնդիր ու փափկազգաց բարեկամ մըն է:

Dr. A. BRINDEAU

* * *